नृशंसो हि दहेद्वृक्षं प्रेत्य चेह च भारत । तस्मात्त्वं ब्रूहि कौरव्य तस्य धर्म्मविनिश्चयं ।
॥ भीष्म उवाच ॥ स्पृहा स्याद्गर्हिता चैव विधित्सा चैव कर्म्मणां । आक्रोष्टा क्रुश्यते चैव वञ्चितो बुध्यते च च ।
दत्तानुकीर्त्तिर्विषमः क्षुद्रो नैकृतिकः शठः । असंविभागी मानी च तथा सङ्गी विकत्थनः । ९०२०
सर्व्वातिशङ्की पुरुषो बलीशः कृपणोऽथ वा । वर्गप्रशंसी सततमाश्रमद्वेषसङ्करी ।
हिंसाविहारः सततमविशेषगुणागुणः । बङ्कलीको मनस्वी च लुब्धोऽत्यर्थं नृशंसकृत् ।
धर्म्मशीलं गुणोपेतं पापमित्यवगच्छति । आत्मशीलप्रमाणेन न विश्वसति कस्यचित् ।
परेषां यत्र दोषः स्यात् तद्गुह्यं सम्प्रकाशयेत् । समानेष्वेव दोषेषु वृत्त्यर्थमुपघातयेत् ।
तथोपकारिणश्चैव मन्यते वञ्चितं परं । दत्त्वाऽपि च धनं काले सन्तप्त्युपकारिणे । ९०२५
भक्ष्यं पेयमथालेह्यं यच्चान्यत् साधुभोजनं । प्रेक्ष्यमाणेषु योऽश्नीयान्नृशंसमिति तं वदेत् ।
ब्राह्मणेभ्यः प्रदायाग्रं यः सुहृद्भिः सहाश्नुते । स प्रेत्य लभते स्वर्गमिह चानन्त्यमश्नुते ।
एष ते भरतश्रेष्ठ नृशंसः परिकीर्त्तितः । सदा विवर्ज्जनीयो हि पुरुषेण विजानता ।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि आपद्धर्म्मपर्व्वणि नृशंसकथने चतुःषष्ट्यधिकशततोऽध्यायः ॥ १६४ ॥
॥ भीष्म उवाच ॥ हतार्थो यक्ष्यमाणश्च सर्व्ववेदान्तगश्च यः । आचार्य्यपितृकार्य्यार्थं स्वाध्यायार्थमथापि च ।
एते वै साधवो दृष्टा ब्राह्मणा धर्म्मभिक्षवः । निःस्वेभ्यो देयमेतेभ्यो दानं विद्या च भारत । ९०४०
अन्यत्र दक्षिणादानं देयं भरतसत्तम । अन्येभ्योऽपि वहिर्व्वेदिनाकृतान्नं विधीयते ।
सर्व्वरत्नानि राजा हि यथार्हं प्रतिपादयेत् । ब्राह्मणा एव वेदाश्च यज्ञाश्च बहुदक्षिणाः ।
अन्योन्यं विभवाचारा जयन्ते गुणतः सदा । यस्य चैवार्षिकं भक्तं पर्य्याप्तं भृत्यवृत्तये ।
अधिकं वापि विद्येत स सोमं पातुमर्हति । यज्ञश्चेत् प्रतिरुद्धः स्यादंशेनैकेन यज्वनः ।
ब्राह्मणस्य विशेषेण धार्म्मिके सति राजनि । यो वैश्यः स्याद्बहुपशुर्हीनक्रतुरसोमपः । ९०४५
कुटुम्बात्तस्य तद्वित्तं यज्ञार्थं पार्थिवो हरेत् । आहरेदथ नो किञ्चित् कामं शूद्रस्य वेश्मनः ।
न हि यज्ञेषु शूद्रस्य किञ्चिदस्ति परिग्रहः । यो नाहिताग्निः शतगुरयज्वा च सहस्रगुः ।
तयोरपि कुटुम्बाभ्यामाहरेदविचारयन् । अदातृभ्यो हरेद्वित्तं विख्याप्य नृपतिः सदा ।
तथैवाचरतो धर्म्मो नृपतेः स्यादथाखिलः । तथैव शृणु मे भक्तं भक्तानि षडनश्नतः ।
अश्वस्तनविधानेन हर्त्तव्यं हीनकर्म्मणः । खलात् क्षेत्रात्तथारामात् यतो वाऽप्युपपद्यते । ९०५०
आख्यातव्यं नृपस्यैतत् पृच्छतेऽपृच्छतेऽपि वा । न तस्मै धारयेद्दण्डं राजा धर्म्मेण धर्म्मवित् ।
क्षत्रियस्य तु बालिश्याद्ब्राह्मणः क्लिश्यते क्षुधा । श्रुतशीले समाज्ञाय वृत्तिमस्य प्रकल्पयेत् ।
अथैनं परिरक्षेत पिता पुत्रमिवौरसं । दृष्टिं वैश्वानरीं नित्यं निर्व्वपेदब्दपर्य्यये ।
अनुकल्पः परो धर्म्मो धर्म्मवादैस्तु केवलं । विश्वैर्देवैश्च साध्यैश्च ब्राह्मणैश्च महर्षिभिः ।
आपत्सु मरणाद्भीतैर्विधिप्रतिनिधीकृतः । प्रभुः प्रथमकल्पस्य यो ऽनुकल्पेन वर्त्तते । ९०५५
न साम्परायिकं तस्य दुर्म्मतेर्व्विद्यते फलं । न ब्राह्मणो निवेदेत किञ्चिद्राजनि वेदवित् ।